

TEDENSKESLIKE

PRILOGA

DOMOVINI

Leto III.

V Ljubljani, dne 13. januarja 1927

Štev. 2

130 letnica Lublanskih Noviz

Koncem 18. stoletja opazujemo podoben pojav, kakor smo ga doživeli po končani svetovni vojni. Narodi začutijo nekako samozavest in hrepenjenje po neodvisnosti od tujih, nad njimi gospodujočimi sodržavljani.

Manjšinski narodi se poskušajo gospodarsko in narodno organizirati. Vodstvo tega gibanja prevzame med Slovenci zelo bogati, nadarjeni in delavni baron Zoisi, katerega je vzgojila v slovenskem duhu njegova mati Johana pl. Kappus, rojena v Kamni-

gorici na Gorenjskem. Zoisi je že takrat vedel, da je za tako delo potrebno časopisje, ki naj prosvetli narod in je zato pričel delati tudi na tem polju. Zbiral je okrog sebe zmožne ljudi, ki naj bi mu pomagali pri tem delu. Eden izmed najboljših je bil žal prezgodaj umrl Linhart. Po Linhartovi smrti je jel dopisovati Zoisi z Valentinom Vodnikom tedanjim kaplanom v najvišji kranjski farti, na Gorjušah. Vplival je na njega in ga pridobil, da je pričel l. 1795 izdajati »Veliko pratiko«. Kmalu na to je prišel Vodnik v Ljubljano za kaplana k Sv. Jakobu in pričel izdajati prvi slov. časopis »Lublanske Novize«. Prva številka je izšla baš pred 130 leti. Ves list, sestojč iz 8 strani je pisal in urejeval Vodnik sam z denarjem in nasveti pa ga je neumorno podpiral Zoisi. Lub. Novize so prinašale različne članke v gospodarstvu, živinoreji, zdravilstvu, razne novice iz daljnih in domačih krajev, v prvi vrsti pa razne državne in deželne odredbe. Posebno zanimiva je naslovna stran, kjer je Vodnik napisal kot uvodnik zanimivo pesem. Prvi dve kitici te pesmi čitamo na naši sliki, ki predstavlja naslovno stran Lublanskih Noviz. Kitici nam pričata, da je bil ta slovenski časopis v prvi vrsti namenjen kmečkemu ljudstvu, katerega je Vodnik zelo čislal. Tretja kitica pa se glasi:

Od tega Novize
Lublanske povdo,
Sa nov let potize
Schihe take ni blo.

Lubl. Novize so tiskali v Egerjevi tiskarni na Poljanah, izhajale so počotkoma vsako sredo in soboto, pozneje pa samo po enkrat na teden, dokler niso l. 1800 zapale. Če prav niso smele prinašati nikakih političnih člankov, vendar se prične ž njimi borba za priznanje slovenskega jezika za enakopravnega drugim državnim jezikom, ki se vleče do razpada Avstrije.

Nad vse zanimiv je Vodnikov članek, kjer Vodnik bodri svoje rojake, da so pripadniki enega največjih svetovnih plemen, ki sega od »terzaškega morja, to je Jadranskega, pa do smerslega, Lednega morja, da smo vsi sinovi ene matere, kar žal še dandanes mnogi nočejo pripoznati. Prav pameten je bil v Novicah tudi ta Vodnikov nasvet, in ki ga je tudi njegov vreden pesniški naslednik Prešeren v svoji »Novi pisarni« povdarjal, da naj se gospoda ne

pači s tujimi, težko razumljivimi besedami, marveč naj se uči jezika tudi od kmeta, ali pa aj poseže po besedah drugih slovanskih narodov.

Taki resnični članki so dali povod nemški gospodi, da je delala neprimliko našemu narodnemu napredku in onemogočila nadaljno izhajanje prvega slovenskega časopisa.

Za novicami zopet dolgo nismo imeli slovenskih časopisov. Leta 1824 so poskušali ustanoviti nov časopis »Slavinjo« ki pa je bil tudi onemogočen po nam neprijazni vladajoči gospodi. —

Šele pred dobrimi šestdesetimi leti so se pričeli pri nas razvijati časopisi, ki so danes na višku in vredni drugih svetov. časopisov. Zanimivo je, če pomislimo, da je vse Novice urejeval in pisal Vodnik sam, danes pa je na primer pri našem listu »Jutru« kakih 20 stalnih in morda več kot 100 začasnih sotrudnikov.

Časopisi so postali kot nekaj neobhodno potrebnega za vsakdanje življenje. Kako vznemirjenje, ako pošta ne deluje in časopisi zaostajajo, kaj šele, kadar pride do kakšne tiskarske stavke in so le nekateri listi za delj časa ukinjeni. Vse dandanašnje človeško delo vežejo časopisi, ki obnavljajo najvažnejša svetovna, domača in gospodarska vprašanja.

Mnogo ljudi je, ki zabavljajo nad časopisi, češ, da so oni povzročitelji mnogega zla, toda če so par dni brez njih, pa že iščejo in brskajo, kje jih bodo našli. Drugi, ki ne čitajo, pa zvedavo povprašujejo one, ki so čitali, kaj je novega, tako da se koncem-koncem le vse zanima za novice, katere prinesejo časopisi. Že pri nas koliko je časopisov, kaj šele po drugih državah, po vsem svetu?

Kakor vidimo, sta Zoisi in Vodnik načela izredno važno delo med Slovenci in da sta bila ona med prvimi našimi buditelji.

Naši rodoljubi pač niso mogli dobiti primernejšega imena za novo ustanovljeno književno družbo, kakor da so jo nazvali Vod-

nikovo in to iz sledečih vzrokov: Družba ima namen izobraziti naš narod, kakor ga je imel Vodnik, ki se je dobro zavedal, da je le potom narodne izobrazbe mogoč kulturen in gospodarski napredek, ki sta neobhodno potrebna za državni dobrobit. Nadalje Vodnikova družba razširja med narod ista načela, kakor jih je naš prvi slovenski časnikar in tudi iz hvaležnosti do našega narodnega buditelja se spodobilo, da naša najboljša književna družba nosi njegovo ime.

Upajmo, da se bo narod tudi v naprej tega zavedal in pridno segal po izredno lepili, v narodnem duhu pisanih knjigah Vodnikove družbe.

LUBLANSKE NOVIZE JANN. FRIDR. EGERGA,

V Sredo 4. dan

Prosenca 1797.

Nro. I.

Je Kasha savorla,
Se terga kej nft?
Moj sofed kaj dela?
Sim barat she fit.

Al vumnostj jmajjo
Po svejti kej vezh?
Al druiga kej snajo,
Kô hrufke sam pezh.

Sprejem novoletnega »Jutra« na postaji v Mariboru. Na sliki najlepše vidimo, koliko naročnikov ima »Jutro« samo v mariborskem mestu.

Na desni:

Gusti Danilova, znamenita slovenska gledališka igralka, ki je nastopala tudi na podeželskih odrih, se je sedaj že drugič vrnila iz Amerike, kjer je med tamošnjimi rojaki vodila gledališke predstave in vzbujala ljubezen do daljne domovine.

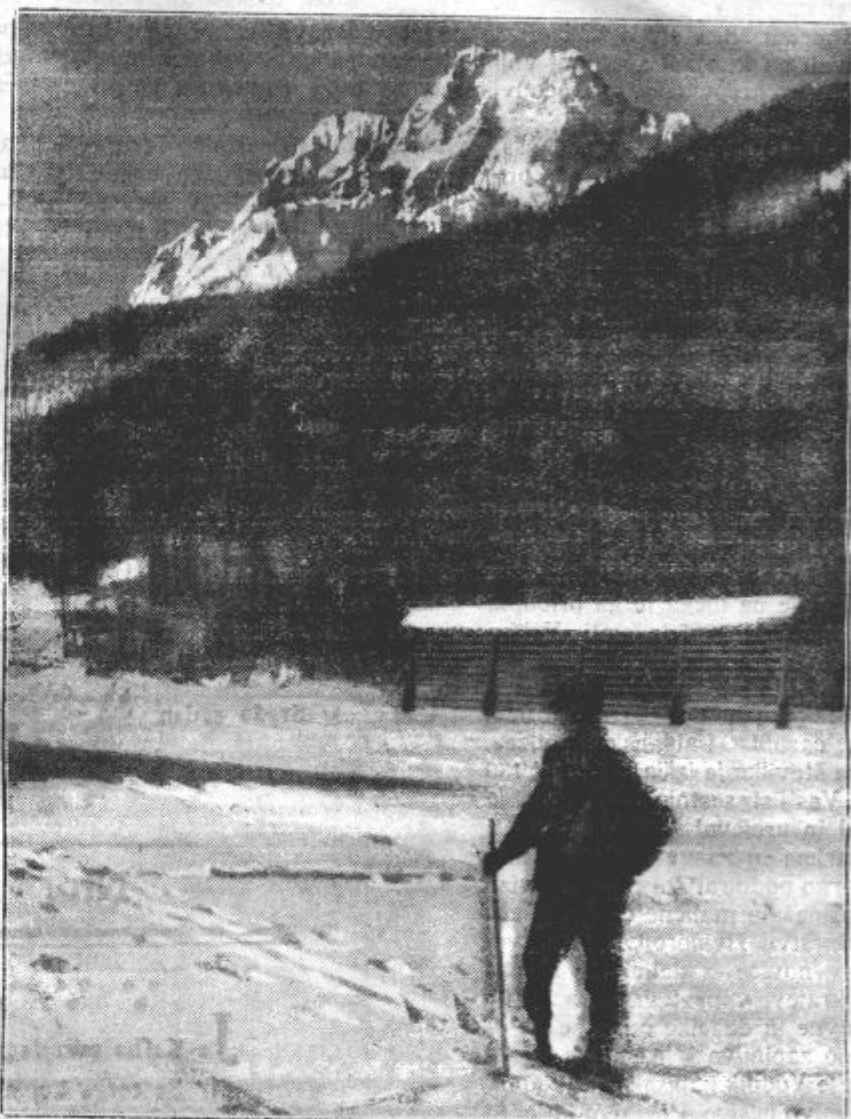

Na levi:

Dr. Fran Kogol, okrožni zdravnik in mnogoletni župan industrijskega irga Jesenic na Gorenjskem, živa vsestranski ugled ne samo kot človekoljubni in požrtvovalni zdravnik, temveč tudi kot vodja naprednega gibanja in vzoren gospodar.

Na desni:

Planina Ponca nad Planico pri Ratečah blizu italijanske in avstrijske meje spada med najlikovitejše naše kraje in jo hodijo tuji od vseh strani občudovat in iskat oddih in zdravje v svežem zraku poleti in pozimi.

Na levi:

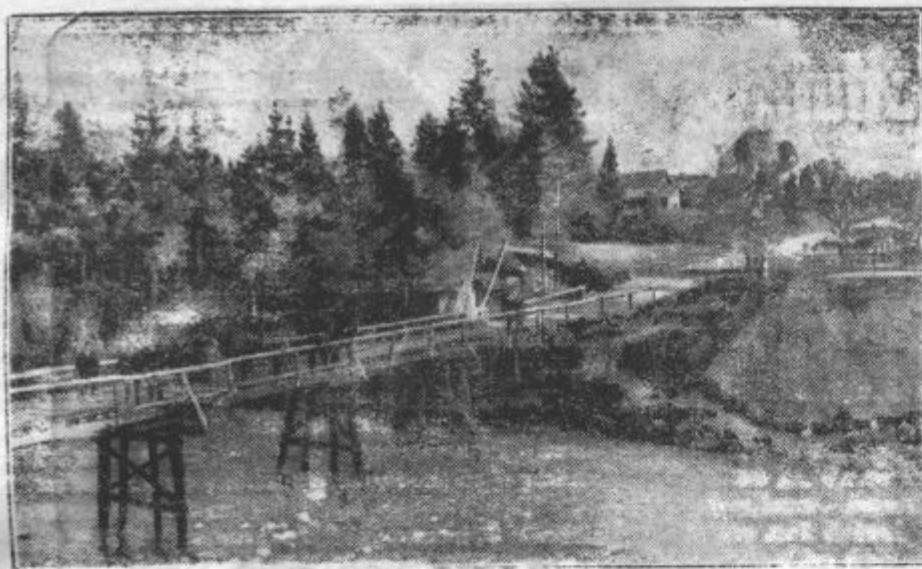
Dr. Anton Brumen, prvobornik za pravico Slovencev v Pljuju je te dni praznoval 70 letnico svojega zaslužnega življenja.

Odlikovani člani gasilskega društva v Trzinu. Za svoje dolgotrajno človekoljubno delo so bili odlikovani: spodaj od leve na desno: A. Mežek, J. Zaletel, J. Dornik, večletni načelnik J. Belhar, L. Kralj — vsi z zlato kolajno. V zgornji vrsti od leve na desno: Ivan Zupan in J. Ahačič z zlato kol., J. Šitar s srebrno k., Fr. Jagodic z zlato k., I. Ahačič s srebrno in Fr. Jezlič z zlato kolajno.

Hišica na griču. Slika naše kmetiške hiše, kakor jo je naslikal naš znani slikar Fran Klemenčič, doma iz Moravč. Njegove slike ugajajo poznavalcem ravnotako kakor prirobnemu človeku, ker imajo umetnikova dela v resnici nekaj prijazno domačega na sebi.

Na levi:

Novi most na cesti iz Lese na Bled so postavili brez državne podpore sami domačini. V odboru so bili gg. Vidic, Kunčič, Olip in drugi, po večini Sokoli.

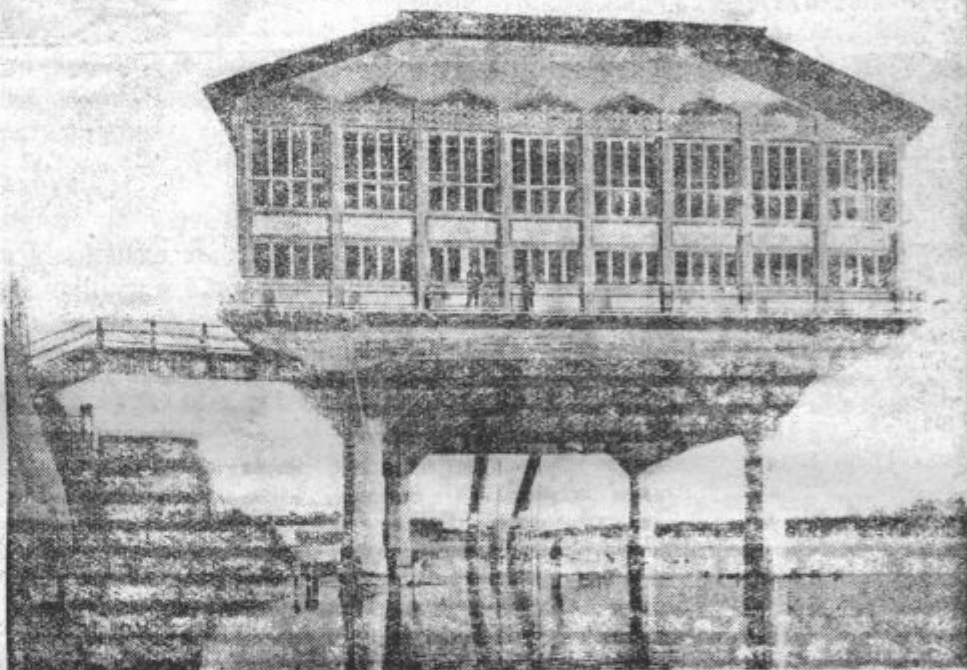
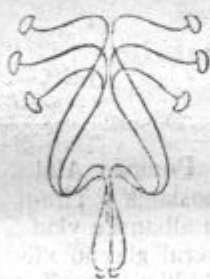
Na desni:

Velika Karlovica, glavni požiralnik v Cerkniškem jezeru, skozi katerega se odteče oziroma zopet priteče največ vode tega čudovitega jezera, ki spada med največje znamenitosti sveta.

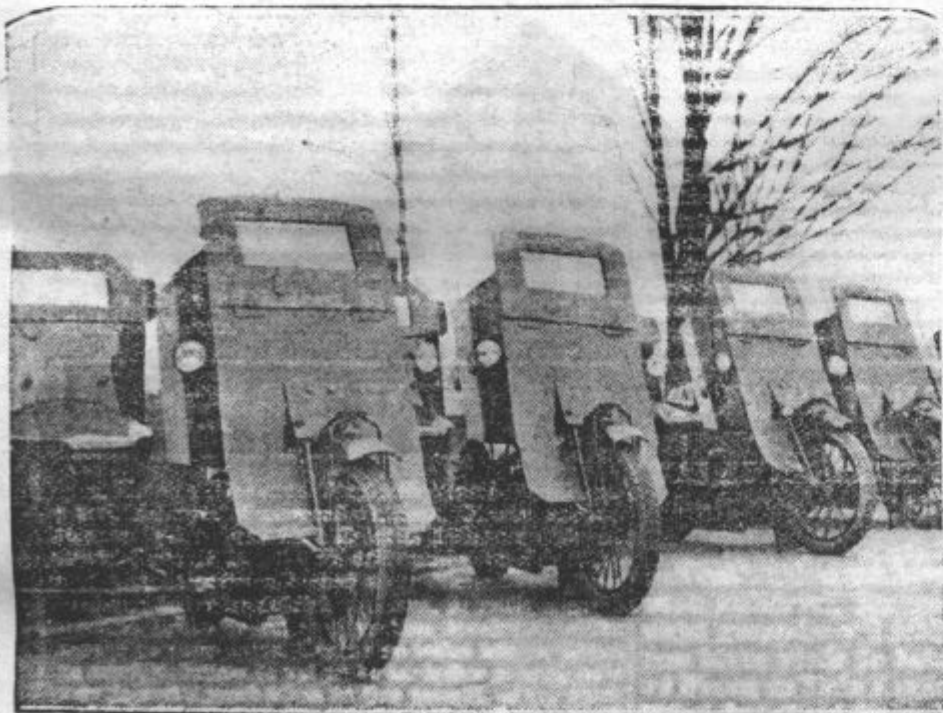

Na levi:

Sarajevsko dekle v svoji slikoviti noši in s »šalvarami« t. j. v širokih hlačah, ki so jih po prihodu Turkov začele nositi ženske in jih še sedaj nosijo po mnogih krajih v Bosni in Makedoniji posebno mohamedanke a tudi kršćanske.

Postaja za hidroplane t. j. za letala, ki lahko pristanejo na vodi. Ko se promet po zraku razvije, bomo tudi pri nas imeli take podobne »kolodvore«, od koder bomo z največjo hitrostjo popotovali na vse strani sveta. Vožnja že sedaj ni mnogo dražja kot v I. razredu brzdovlaka, zato pa zamudimo mnogo manj časa.

Na desni.

Sinagoga v Sarajevu. Ta slika judovskega templja nam kaže, kako mnogo je Judov v Bosni, ki so se tam naselili, ko jih je inkvizicija izgnala iz Španije. Med seboj še danes govore španski in se z drugimi Judi nič prav ne razumejo.

Motorna kolesa z jeklenimi oklopi. Na takih kolesih zasleduje v Ameriki policija zločince, ki se zadnje čase silno množe

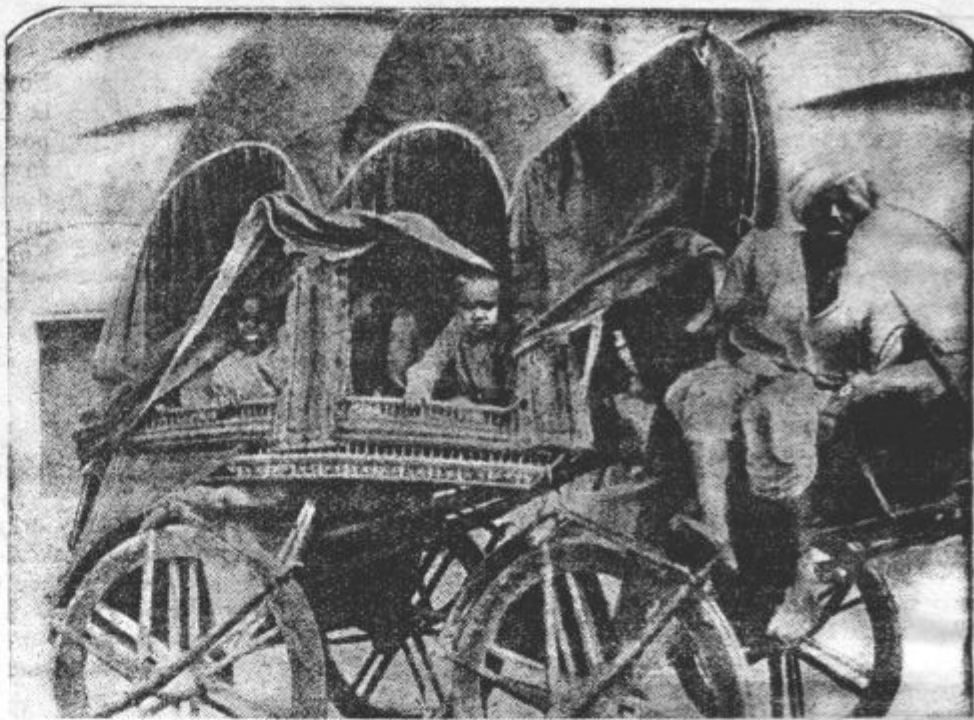
Desno:

Kočija v Indiji, v kateri se pelje cela družina na izlet na deželo.

Levo:

Ahmed beg Zogu, vse-mogočni ministrski predsednik v Albaniji,

ki je sklenil proti naši državi naperjeno pogodbo z Italijani v Tirani in se misli baje celo proglasiti za albanškega kralja.

Levo:

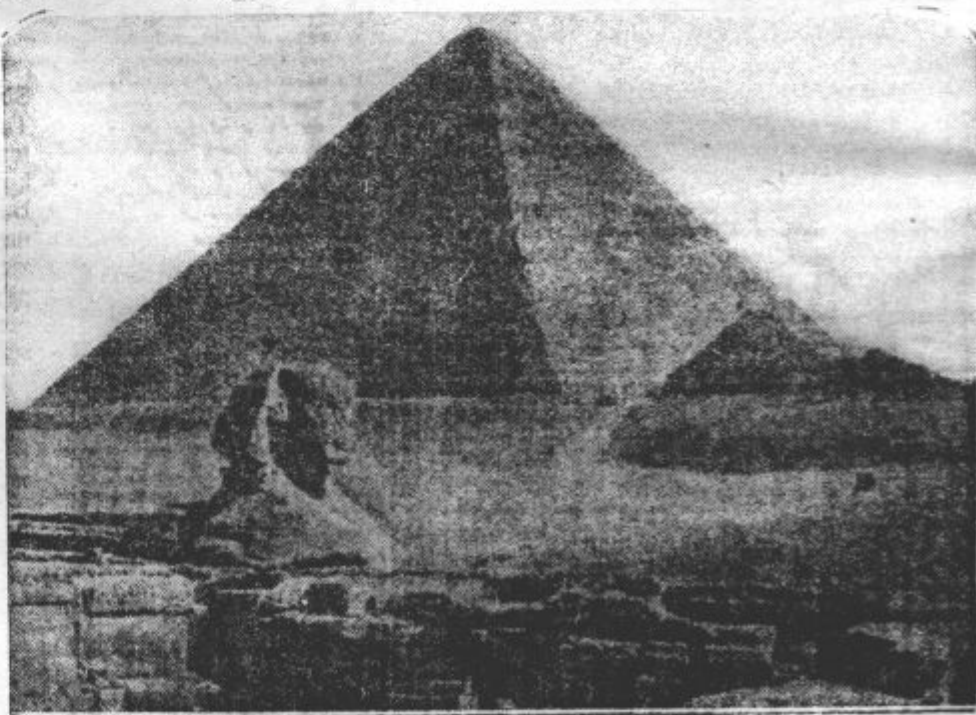
Pogled na Niagaro v Ameriki, največje slapove na svetu, ki so vsled hudega mraza zamrznili.

Desno:

Baron Pompeo Aloisi, laški poslanik v Tirani, sedežu albanske vlade, ki je igral glavno vlogo pri sklepanju albansko-italijanske pogodbe in je baje Ahmedu Zogu obljubil velikansko »podporo«, katere pa Zogu nikdar ni dobil.

Kamele je edina žival, ki vzdržuje promet po puščavah, a zadnji čas jo je začel izpodrivati avtomobil.

Keopsova piramida in Slinga v egiptovski puščavi. Te ogromne, več tisoč let stare stavbe, so postavili egiptovski faraoni in se pustili v njih pokopati. Zidalo jo je po več stotisoč ljudi.